

- (1) Verzeichnis von Schrifttum-Auskunftstellen. Hrg. von Deutschen Normenausschuss u. vom Forschungsinstitut für Rationalisierung an der Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen. 5. erg. u. erw. Aufl. Berlin-Köln-Frankfurt am Main, Beuth, 1962. 307 p.
- (2) ASH, Lee; Subject collections. A guide to special book collections and subject emphases etc. New York, Bowker Comp. 1958. XV, 476 p.

FREY Tamásné

FREY Tamásné: Tájékoztató szolgálat a tudományos és szak-
könyvtárakban, (A KMK kiadványai 34. sz.) Bp. 1969. Népmű-
velési Propaganda Iroda, 247 l.

Értékes és mondanivalójában aktuális munkával gazdagodott a magyar könyvtárügyi irodalom. Frey Tamásné tanulmányában arra vállalkozott, hogy személyes tapasztalatai, a könyvtárak adatszolgáltatásai alapján, a vonatkozó szakirodalom megállapításainak figyelembevételével, a magyar tudományos és szakkönyvtárak tájékoztató szolgálatának fejlődését felvázolja, tevékenységét sok oldalról megközelítve elemezze. Örömmel állapítjuk meg: vállalkozása sikerrel járt. A siker titka az a korszerű, egészséges, túlzástól mentes szemlélet, amelyet vizsgálódásai során érvényre juttat.

Ez a helyes szemlélet abban nyilvánul meg, hogy a tudományos és szakkönyvtárakat a tudományos és szakmai tájékoztatás fontos intézményeinek tekinti és a könyvtárak és a tájékoztatói tevékenység közötti funkcionális és szervezeti kapcsolatokat vizsgálja. Így rajzolódik elénk a könyv lapjain egy olyan követelményrendszer, mely figyelembe veszi egyfelől a könyvtári tájékoztatás lehetőségeit, másfelől azokat a korlátokat is, amelyek az ilyenfajta tájékoztatás mértékét és mélységét megszabják.

A lehetőségek és korlátok ismeretében vázolja igen pontosan a referenzmunka és -szolgálat hazai fejlődését, mérlegre teszi azokat a szervezeti, személyi és tárgyi előfeltételeket, amelyek a korszerű tájékoztató szolgálat ellátásához szükségesek, végül elemzi a hazai tudományos és szakkönyvtárak jelenlegi szolgáltatásait. Igen helyesen, a beható elemzés összegezése és a tanulságok levonása előtt, ismereteti egyes külföldi könyvtárak referenz-

szolgáltatásainak kialakulását, eredményeit, szervezeti formáit. A munka utolsó fejezete a hazai eredmények összegezése és a feladatok kijelölése.

A könyvtári tájékoztató szolgálat funkcióinak meghatározása jól dokumentált és szemléletileg helyes. Elsősorban az egyedi, egyetlen igénylő által felhasználható tájékoztatás szolgáltatását tartja a szolgálat főfunkciójának. Felismeri, hogy ez a szolgálat fejlett központi szolgáltatásokat, nagy szellemi és anyagi ráfordítást (munkaerő, kézikönyvtár stb.) kíván. A felsorolt funkcióelemek beható vizsgálatából kiindulva fejti ki ezek összefüggéseit a tájékoztató munka tartalmával, színvonalával, vizsgálja a funkcióelemek hatását a tájékoztató munka szervezetére és veti fel a munkamegosztással kapcsolatos szervezeti kérdéseket.

Ez utóbbiak kapcsán kissé óvatosan fogalmaz és talán túlzott jelentőséget tulajdonít nekik. A tájékoztatás hatékonysága nem a szervezeti kereteken múlik; olyan tevékenység ez, mely hol kisebb, hol nagyobb szellemi erőfeszítést, szakismeretet, bibliográfiai és forrásismeretet igényel, és gyakran olyan feladatok elé állítja a könyvtárat, amelyeket csak több munkatársának bevonásával tud megoldani. Hivatalnok és nem könyvtáros az, aki ilyenkor arra hivatkozik, hogy ez nem az ő asztala, nem fér a normájába, és valamilyen formában megtagadja szakismereteinek hasznosítását. Elképzelhető - és nem konstruált a példa -, hogy ha történetesen a szakozók között van matematikus és jogász, a szerzemé-

nyi osztályon történész és a katalógizálók között klasszika-filológus, úgy ezek a könyvtárosok mind a tájékoztató bázis megteremtésében, mind a tájékoztatás kidolgozásában szívesen és hatékonyan közreműködnek.

Ezzel összefüggésben, a szervezeti problémák kapcsán ismerteti a szakreferensi rendszerrel kapcsolatos, sokat vitatott problémákat, és felveti a kérdést, hogy a diszciplínák alapján kialakított szervezet képes-e megfelelni a tudományok differenciálódási és interdiszciplináris fejlődésének. Talán eredményesebben közelíthette volna meg a kérdést, ha a szemléletéből fakadó következtetéseket bátrabban érvényesíti. A könyvtáron belüli kooperációról, a nagykönyvtárak belső "szakosodásáról", különgyűjtemények, "szakolvasótermek" munkájáról nem emlékezik meg, holott véleményünk szerint az ilyen irányú fejlődés elemzése pozitívabb végkövetkeztetésekhez vezetett volna.

A tanulmánynak talán legjobban megalkalmazott része az, amely a tájékoztató szolgálat tárgyát feltételeit elemzi. A munkaeszközök között elsősorban a kézikönyvtárak helyzetét vizsgálja. Felismeri ennek a munkaeszköznek és feltartásának jelentőségét. Vizsgálja a használati lehetőségeket, az egyes gyűjtemények feltartását. Hiányérzetünk azonban azzal kapcsolatban támad, hogy elmulasztotta a kézikönyvtárak összetételének, használhatóságának bírálatát. A nagyságrendi besorolás ugyanis semmitmondó. Mint referenzkönyvtárosnak észre kellett volna vennie a kézikönyvtári gyűjtemény koncentráltóságának szükségességét, amit Magyarországon nem lehet elég gyakran hangsúlyozni. A kézikönyvtár már régen túlnőtt a "hivatali" segédkönyvtári kereteken - holott ebből fejlődött ki, - és ma már fel kell vetni a kérdést: ki sétáljon a felvilágosítást nyújtó referenzmű után, az olvasó vagy a könyvtáros? Amennyiben a segédeszközök nem koncentráltak, ez egyenlő azzal, hogy nincsenek. A nagy központi tájékoztató könyvtárakat társadalmi szükséglet hozta létre, és ezek hiányában hiába várjuk az igényeket.

E fejezet további részei bővebb elemzést igényelnének, erre itt nincsen módunk. Igen gondosan vizsgálja a könyvtári állomány nyilvántartásait, elsősorban a használat, ill. a tájékoztatás szempontjából, valamint a központi szolgáltatásokat. Felismerve a központi katalógusok bizonyíthatóan országos gazdasági érdekét, elemzi, mi az akadálya annak, hogy ezek jobb és sokoldalubb hasznosítása megvalósulhasson.

A magyar nemzeti bibliográfia rendszerével kapcsolatos megállapításai helytállóak. Nagyobb nyilvánosság előtt ad hangot azoknak a problémáknak, amelyek az OSZK illetékeseit már régóta foglalkoztatják. Kissé bővebben fejthette volna ki a másodfoku információs nyilvántartással kapcsolatos mondanivalóit.

Frey Tamásné, mint a KMK munkatársa, a KMK munkatervi feladataként végezte vizsgálódásait. Talán ez az oka annak, hogy mérni igyekezett a mérhetetlent; a minőségi tényezőket mennyiségekkel igyekezett kifejezni. Azt azonban napestig várhatjuk, hogy a minőség mennyiségbe csapjon át. Ennek következtében nem is foglalkozunk a statisztikai kimutatások értékelésével, a gyűjtött dokumentumok számának az intézmény dolgozói létszámával és az adott tájékoztatások számával való különböző szempontu egybevetésével, ami amugyis labilis adatokon nyugszik, és a könyvtárak teljesen felesleges rangsorolását is irreálissá teszi.

Az előzőkben néhány szempont kiragadásával csupán illusztrálni szerettem volna, hogy igen hasznos, nagy felkészültséggel megírt, alapvetően helyes szemléletű könyvet kaptunk kézhez, aminek aktualitását csak fokozza, hogy napjainkban éles vita folyik a könyvtári tájékoztatásról. Ideje volt, hogy olyasvalaki, mint Frey Tamásné, aki hosszú évekig ült a referenzpult mellett, ne csak nekünk, hanem az elvi síkon mozgó külső szakértők számára is megvilágítsa e munka lényegét és nem utolsósorban szépségét.

SZENTMIHÁLYI János